

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

*«Зв'язок особистісного потенціалу підлітків зі стилем
батьківського виховання»*

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи ПС-21м
спеціальності 053 «Психологія»
Соколовська А.Л.
Керівник: Лебідь О.В.
д. пед. н., проф.

Дніпро
2023 р.

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи здобувача
Соколовської Анни Леонідівни

на тему: **«Зв'язок особистісного потенціалу підлітків зі стилем батьківського виховання».**

Кваліфікаційна робота здобувача 2-го курсу, спеціальності 053 «Психологія» (у форматі магістр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи) присвячена проблемі зв'язку розвитку особистісного потенціалу підлітків зі стилем батьківського виховання.

Теоретично з'ясовано, що проблема особистісного потенціалу розглядається переважно у двох ракурсах: 1) як успішність самореалізації в тій чи іншій діяльності, що зводиться до комплексу здібностей, навичок та особистісних особливостей, які сприяють здійсненню цієї діяльності; 2) пов'язують з успішністю адаптації, що дозволяє розглядати його динаміку.

Визначено, що структуру особистісного потенціалу складають: самодетермінація; інтернальний локус контролю; автономний локус каузальності; смисложиттєві орієнтації; життєстійкість; толерантність до невизначеності; високий рівень розвитку Его; особистісна зрілість.

Зазначено, що чинниками становлення особистісного потенціалу у підлітковому віці можна визначити соціальне середовище: сімейне середовище (виховний вплив батьків; взаємини з батьками, з сиблінгами, з іншими членами родини), 2) освітнє середовище (виховний вплив вчителів, взаємини з вчителями, з однокласниками), 3) середовище однолітків (взаємини з однолітками, приналежність до референтних груп та ін.) та культурне середовище яке включає в себе систему традицій, цінностей, смислів, ідеалів та ін.

Встановлено, що зарубіжні та вітчизняні психологи класифікували стилі сімейного виховання за такими критеріями, як батьківський контроль та емоційне тепло батьків.

В експериментальному дослідженні встановлено, що характер розвитку особистісного потенціалу залежить від статі підлітків: хлопці більшою мірою перебувають на самозахисній стадії розвитку Его, а дівчата в більшості перебувають на стадії самосвідомості; хлопцям більш властивий вищий рівень інтернальності у родинних стосунках, а дівчатам – більш зріле Его.

З'ясовано, що структура особистісного потенціалу підлітків складається з таких компонентів як особистісна зрілість, інтернальний локус контролю, осмисленість життя, життєстійкість, автономія, вище середнього рівень розвитку Его.

Істотними характеристиками, що визначають тип розвитку особистісного потенціалу підлітків є: життєстійкість, автономний і безособовий локуси каузальності, задоволеність життям та особистісна зрілість. Системотворчими факторами диференціації типів розвитку особистісного потенціалу є розвиток свободи та відповідальності (активності та саморегуляції), а також характеристики психологічного благополуччя / неблагополуччя.

Встановлено, що підлітки та їх батьки мають однакові уявлення щодо того виховного впливу, який здійснюють батьки. Найхарактернішими стратегіями батьківського виховання і підлітками, і батьками визначено: недостатність заборон, мінімальність санкцій, нестійкість стилю виховання (підлітки) / виховна невпевненість (батьки). Як не характерні стратегії визначено: ігнорування потреб підлітка, нерозвиненість батьківських почуттів.

Виявлено, що оцінка підлітками особливостей виховання у сім'ї суттєво залежать від їх статі. Так дівчата, на відміну від хлопців, вважають занадто сильним контроль батьків, почувають нестачу піклування, оцінюють виховну позицію батьків як не досконалу.

На основі факторного аналізу визначено три основні стилі батьківського виховання (на основі оцінки батьків): конфліктна інфантилізація; нестача виховного впливу; вимогливість.

Встановлено, що стиль виховання батьків впливає на становлення особистісного потенціалу підлітків. Усі зазначені стилі батьківського виховання негативно впливають на розвиток таких компонентів особистісного потенціалу підлітків як особистісна зрілість, життєстійкість, інтернальність та задоволеність життям.

Перспективою подальшого дослідження може бути складання програми з розвитку особистісного потенціалу в підлітковому віці, що містить роботу з підлітками та їхніми батьками, а також з'ясування особливостей: становлення особистісного потенціалу у сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Результати можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», які пов'язані з проблематикою вікової психокорекції та диференціального підходу до психолого-педагогічного патронажу розвитку особистісного потенціалу школярів підліткового віку.

SUMMARY

The connection between the Personal Potential of Adolescents and the Style of Parenting

Master's Degree Project of the 2-th year student, speciality «Psychology» (Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine, Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work) is devoted to the problem of the connection between the development of the personal potential of adolescents and the style of parenting.

It has been theoretically clarified that the problem of personal potential is considered mainly from two angles: 1) as the success of self-realization in one or another activity, which is reduced to a complex of abilities, skills and personal characteristics that contribute to the implementation of this activity; 2) are associated with the success of adaptation, which allows us to consider its dynamics.

It was determined that the structure of personal potential consists of: self-determination; internal locus of control; autonomous locus of causality; meaningful life orientations; vitality; tolerance for uncertainty; high level of Ego development; personal maturity.

It is noted that the social environment can be defined as factors in the formation of personal potential in adolescence: family environment (educational influence of parents; relations with parents, siblings, and other family members), 2) educational environment (educational influence of teachers, relations with teachers, with classmates), 3) environment of peers (relationships with peers, belonging to reference groups, etc.) and cultural environment, which includes a system of traditions, values, meanings, ideals, etc.

It was established that foreign and domestic psychologists classified the styles of family education according to such criteria as parental control and emotional warmth of parents.

In an experimental study, it was established that the nature of the development of personal potential depends on the gender of adolescents: boys are mostly at the self-protective stage of Ego development, while girls are mostly at the stage of self-awareness; boys are characterized by a higher level of internality in family relationships, and girls by a more mature Ego.

It was found that the structure of personal potential of teenagers consists of such components as personal maturity, internal locus of control, meaningfulness of life, vitality, autonomy, above average level of Ego development.

The essential characteristics that determine the type of development of personal potential of teenagers are: resilience, autonomous and impersonal loci of causality, satisfaction with life and personal maturity. The system-forming factors of differentiation of the types of development of personal potential are the development of freedom and responsibility (activity and self-regulation), as well as the characteristics of psychological well-being / disadvantage.

It was established that teenagers and their parents have the same ideas about the educational influence exerted by parents. The most characteristic parenting strategies are defined by both teenagers and parents as: insufficient prohibitions, minimal sanctions, unstable parenting style (teenagers) / educational insecurity (parents). Non-characteristic

strategies are defined as: ignoring the needs of the teenager, underdeveloped parental feelings.

It was found that teenagers' assessment of the peculiarities of upbringing in the family depend significantly on their gender. Thus, girls, unlike boys, consider their parents' control to be too strong, feel a lack of care, and assess their parents' educational position as not perfect.

On the basis of factor analysis, three main styles of parenting were determined (based on parents' assessment): conflict infantilization; lack of educational influence; demandingness.

It has been established that the parenting style affects the development of the personal potential of adolescents. All the mentioned styles of parenting have a negative impact on the development of such components of the personal potential of teenagers as personal maturity, resilience, internality and life satisfaction.

The perspective of further research may be to draw up a program for the development of personal potential in adolescence, which includes work with teenagers and their parents, as well as to clarify the specifics: the formation of personal potential in orphans and children deprived of parental care.

The results can be used in the teaching of the educational disciplines «Age Psychology», «Pedagogical Psychology», which are related to the problems of age psychocorrection and a differential approach to the psychological and pedagogical patronage of the development of the personal potential of adolescent schoolchildren.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКА ТА БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИКА ЙОГО РОЗВИТКУ	7
1.1. Особистісний потенціал як інтегральна характеристика індивідуальних можливостей автономного існування людини	7
1.2. Розвиток особистісного потенціалу людини	25
1.3. Батьківське виховання як чинник становлення особистісного потенціалу	35
Висновки до першого розділу	47
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКА ТА БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИКА ЙОГО РОЗВИТКУ	48
2.1. Організація та проведення емпіричного дослідження	49
2.2. Результати емпіричного дослідження особистісного потенціалу підлітків	54
2.3. Результати емпіричного дослідження зв'язку особистісного потенціалу підлітків із стратегіями батьківського виховання	66
Висновки до другого розділу	81
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	87
ДОДАТКИ	91